

ВИБІР ПОКАЗНИКІВ ТА ІНДИКАТОРНИХ РИЗИК-ХАРАКТЕРИСТИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Стаття присвячена дослідженню показників та індикаторних ризик-характеристик, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємств машинобудування в умовах поглиблення інтеграційних процесів. Доведено, що формування, нарощування та підвищення конкурентного потенціалу підприємства обумовлює необхідність розробки системи показників та індикаторних ризик-характеристик, які розглядаються як ключові показники конкурентоспроможності та охоплюють найбільш важливі аспекти ефективності використання конкурентного потенціалу підприємства. У дослідженні визначено, що запропонована модель оцінки рівня конкурентного потенціалу підприємства дозволяє розрахувати інтегральний показник оцінки конкурентного потенціалу, врахувати синергізм елементів і приймати виважені управлінські рішення. Результати проведеного дослідження дозволять розробити процедуру і методичні положення з підвищення конкурентного потенціалу промислового підприємства в умовах поглиблення інтеграційних процесів.

Ключові слова: конкурентний потенціал, конкурентоспроможність, показник, ризик, «еталонне» підприємство.

NYZHNYK O. V.
Khmelnitskyi National University

INDICATORS AND RISK-CHARACTERISTICS SELECTING OF ENTERPRISE'S COMPETITIVE POTENTIAL IMPROVEMENT IN THE DEEPENING OF INTEGRATION PROCESSES

The article investigates indicators and risk characteristics aimed at improving the competitiveness of machine-building enterprises in the deepening of integration processes. It is proved that formation, increase and improvement of the competitive potential of the enterprises requires the development of indicators and risk characteristics system that considers as a key indicators of competitiveness and the most important aspects of the competitive enterprise potential efficiency. The proposed model of the competitive enterprise potential assessment allows to calculate the integral index estimation of competitive potential, taking into account the elements synergies and making management decisions. In assessing the competitive potential of enterprises should be taken into account such factors as: the ability of the enterprise, its competitive advantages and financial and economic activity. Enterprise adaptability and its competitive advantages are the potential side of the competitive potential, which under certain circumstances may not be realized. The results of the study should develop a methodical procedure and provisions to improve the competitive potential of industrial enterprises in the deepening of integration processes.

Keywords: competitive potential, competitiveness, indicator, index risk, «reference» enterprise.

Постановка проблеми. Сучасний стан ринкового середовища та розвиток інтеграційних процесів вимагають від промислових підприємств докорінно нових підходів щодо нарощування та підвищення рівня конкурентного потенціалу. Разом із тим, врахування впливу ризиків на ефективність діяльності промислових підприємств зумовлює суттєву необхідність у дослідженні ризиків, їх оцінці та зменшенні. Це питання набуває особливої вагомості при прийнятті господарських рішень і виборі певного сценарію розвитку, через те не виникає сумнівів в актуальності дослідження, спрямованого на вибір показників та індикаторних ризик-характеристик підвищення рівня конкурентного потенціалу підприємства за сучасних умов поглиблення інтеграційних процесів. Даний процес є важливим елементом забезпечення ефективного ведення діяльності та передумовою здобуття стійких конкурентних переваг у довготерміновій перспективі. Сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, визначені у процесі оцінювання та вибору індикаторних характеристик підвищення конкурентного потенціалу підприємства, надають змогу виявити та мобілізувати приховані можливості для отримання вигідних позицій на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем оцінки конкурентного потенціалу підприємства присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, таких як Г. Л. Азоєв, М. П. Войнаренко, А. Е. Воронкова, Т. О. Загорна, І. П. Отенко, Р. А. Фатхутдінов та інші. Вагомий внесок цих науковців полягає у детальному дослідженні питань формування механізму підвищення конкурентного потенціалу підприємства, систематизації методів та показників підвищення конкурентного потенціалу підприємства, що дає можливість з практичної точки зору забезпечити виявлення та використання існуючого резерву його конкурентного потенціалу в умовах непередбачуваних змін ринкового середовища. Разом з тим, подальшого удосконалення потребує процес розвитку теоретичних і методико-прикладних аспектів оцінки та підвищення конкурентного потенціалу підприємства, що поєднує в собі вибір показників

та індикаторних ризик-характеристик підвищення рівня конкурентного потенціалу підприємства, як основи забезпечення стійкості конкурентних переваг і виявлення резервів конкурентоспроможності підприємства в подальшому.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Незважаючи на широкий спектр досліджень, деякі аспекти оцінювання конкурентного потенціалу підприємства потребують подальшої розробки. Так, зокрема, проблемними залишаються питання вибору достовірного та доступного для використання методу оцінювання конкурентного потенціалу підприємства, що полягає у виборі показників та індикаторних ризик-характеристик його підвищення.

Формування цілей статті. Метою дослідження є аналіз та характеристика методів оцінки конкурентного потенціалу підприємства; розробка науково-методичних рекомендацій та практичного інструментарію щодо управління конкурентоспроможністю підприємства на засадах формування та комплексної оцінки ризик-характеристик підвищення рівня конкурентного потенціалу в цілому та його складових зокрема.

Вклад основного матеріалу дослідження. Визначення рівня конкурентного потенціалу вимагає його кількісної оцінки і використання результатів при формуванні стратегії підприємства в умовах ринкової конкуренції. Таким чином, пропонуємо модель оцінки рівня конкурентного потенціалу підприємства, яка ґрунтується на трьох групах показників, що характеризують підприємство за ступенем задоволення вимог ринку конкурентоздатною продукцією; потенційними конкурентними можливостями; конкурентними результатами фінансово-господарської діяльності (рис. 1). Запропонована модель оцінки може використовуватися при проведенні аналізу конкурентного потенціалу підприємств машинобудування з метою визначення диспропорцій між їх потенційними можливостями і результатами діяльності, а також розробки організаційно-економічних заходів, які усувають дані диспропорції. Процедура реалізації такої моделі складається з послідовності виконання нижче наведених стадій.

Стадія 1. Встановлення переліку груп одиничних показників, що характеризують конкурентний потенціал підприємства серед певної кількості порівнюваних підприємств.

Стадія 2. Проведення маркетингового дослідження показників і чинників конкурентного потенціалу підприємства та його конкурентів.

Стадія 3. Виявлення або формування умовного «еталонного» підприємства. Для кожного з показників визначається його максимальне значення, якщо зростання показника підвищує конкурентний потенціал. При цьому доцільним є визначення його мінімального значення за умов, коли зменшення показника підвищує конкурентний потенціал і вноситься до характеристик «еталонного» підприємства.

Стадія 4. Проведення нормалізації показників конкурентного потенціалу щодо показників «еталонного» підприємства з метою перетворення їх у відносні безрозмірні величини.

Стадія 5. Визначення значущості (коефіцієнтів вагомості) групових та одиничних показників з метою забезпечення репрезентативної оцінки рівня конкурентного потенціалу підприємства.

Коефіцієнти вагомості груп і показників пропонується визначати за допомогою експертного методу за парними порівняннями з використанням шкали перетворення якісних оцінок важливості однієї групи (одного показника) над іншою групою (іншим показником) в кількісні оцінки. Для обчислення коефіцієнтів вагомості груп показників (показника) конкурентного потенціалу підприємства можна також використовувати метод балів.

Стадія 6. Визначення групових показників конкурентного потенціалу підприємств, що порівнюються. Перш ніж проводити обчислення інтегрального показника конкурентного потенціалу підприємства, необхідно розрахувати групові показники конкурентного потенціалу.

Стадія 7. Визначення інтегрального показника конкурентного потенціалу кожного з порівнюваних підприємств.

Стадія 8. Прогнозування основних факторів конкурентного потенціалу та визначення прогнозного рівня конкурентного потенціалу підприємств, що порівнюються.

Стадія 9. Ранжування підприємств спаданням інтегрального показника.

Стадія 10. Проведення аналізу одиничних, групових та інтегральних показників конкурентного потенціалу підприємства.

Рис. 1. Оцінка рівня конкурентного потенціалу машинобудівного підприємства в системі реалізації заходів із його підвищення (розроблено автором на основі [1–6])

Отже, у підвищенні рівня конкурентного потенціалу підприємства одним зі складних і принципових завдань є вибір показників та індикаторних ризик-характеристик. На нашу думку, в оцінці конкурентного потенціалу підприємства мають враховуватися такі фактори, як спроможність підприємства, його конкурентні переваги і результати фінансово-господарської діяльності. Адаптивність підприємства та його конкурентні переваги являють собою в сукупності потенційну сторону конкурентного потенціалу підприємства, яка за певних обставин може бути і не реалізована. У той же час саме результати фінансово-господарської діяльності підприємства дають безпосереднє відображення реальних досягнень в області конкурентного потенціалу і тому вони повинні бути використані в якості однієї з його характеристик.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз проведених досліджень дає підстави стверджувати, що з метою вибору показників та індикаторних ризик-характеристик підвищення конкурентного потенціалу підприємства запропоновано використовувати модель оцінки, котра може застосовуватися при проведенні аналізу конкурентного потенціалу підприємств машинобудування з метою визначення диспропорцій між їх потенційними можливостями і результатами діяльності, а також розробки організаційно-економічних заходів, які усувають дані диспропорції. Реалізацію такої моделі доцільно здійснювати за допомогою послідовності виконання десяти стадій. Крім того, серед головних завдань оцінки конкурентного потенціалу підприємства визначено розрахунок значення інтегральних показників конкурентного потенціалу підприємств, що порівнюються, з метою їх упорядкування щодо еталонного

підприємства. Перспективи подальших досліджень автора полягають у розробці науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентного потенціалу машинобудівних підприємств на основі розробки дієвих заходів щодо регулювання економічних ризиків за умов поглиблення інтеграційних процесів.

Література

1. Воронкова А. Е. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект : монографія / Воронкова А. Е., Калюжна Н. Г., Отенко В. І. – Харків : ІНЖЕК, 2008. – 512 с.
2. Войнаренко М. П. Формування конкурентного потенціалу підприємств на основі семантичних мереж / М. П. Войнаренко, Л. В. Скоробогата // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2013. – № 4. – Т. 2. – С. 7–11.
3. Загорная Т. О. Концептуальные основы формирования конкурентоспособного потенциала аптечных сетей / Т. О. Загорная, Ф. А. Шаповалов // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – Т. 1. – С. 176–182.
4. Особливості конкурентоспроможності потенціалу підприємства та її рівні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.houseofmcdonnell.com>
5. Отенко И. П. Механизм управления потенциалом предприятия / И. П. Отенко, Л. М. Малярец. – Х. : ХГЭУ, 2003. – 220 с.
6. Гарафонова О. І. Умови формування конкурентного потенціалу вітчизняних підприємств легкої промисловості / О. І. Гарафонова // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 9. – С. 180–185.

Надійшла 05.11.2016; рецензент: д. е. н. Войнаренко М. П.